

รายงานผลการสัมมนา

เรื่อง “สานพลังเจ้าหน้าที่ของรัฐในการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นต่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ”

๑. ข้อมูลทั่วไป

คณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ และคณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้มีการจัดโครงการสัมมนาเรื่อง “สานพลังเจ้าหน้าที่ของรัฐในการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นต่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสานพลังเจ้าหน้าที่ของรัฐในการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นต่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ และจัดทำข้อเสนอเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาต่อคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ ในวันศุกร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๒๑๓ - ๒๑๖ ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๒

ในการจัดสัมมนานี้ เป็นเวทีรับฟังความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ โดยเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนมุมมองในหัวข้อเรื่อง “รัฐธรรมนูญที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงปรารถนาควรเป็นอย่างไร” และในหัวข้อเรื่อง “จะได้อย่างไรให้รัฐธรรมนูญที่พึงปรารถนาประสบความสำเร็จ (แนวทาง/ข้อเสนอแนะ)” ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ (group discussion) แบ่งเป็น ๔ กลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเห็นและมุมมอง ตลอดจนการนำเสนอผลการประชาสัมพันธ์กลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นข้าราชการเข้าร่วมและนำเสนอประเด็น จำนวน ๒๐ หน่วยงาน ดังนี้ ๑) สำนักนายกรัฐมนตรี ๒) กระทรวงกลาโหม ๓) กระทรวงการคลัง ๔) กระทรวงการต่างประเทศ ๕) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ๖) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ๗) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๘) กระทรวงคมนาคม ๙) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๐) กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร ๑๑) กระทรวงพลังงาน ๑๒) กระทรวงพาณิชย์ ๑๓) กระทรวงมหาดไทย ๑๔) กระทรวงยุติธรรม ๑๕) กระทรวงแรงงาน ๑๖) กระทรวงวัฒนธรรม ๑๗) กระทรวงวิทยาศาสตร์ ๑๘) กระทรวงศึกษาธิการ ๑๙) กระทรวงสาธารณสุข ๒๐) กระทรวงอุตสาหกรรม

บัดนี้ การสัมมนาได้เสร็จสิ้นลงแล้ว คณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ จึงได้ดำเนินการรวบรวมและสรุปวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในประเด็นต่างๆ เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาต่อไป สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๒. รัฐธรรมนูญที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงปรารถนาควรเป็นอย่างไร

๒.๑ ประเด็นในภาพรวมของรัฐธรรมนูญ

๒.๑.๑ มีบทบัญญัติที่สั้น มีการใช้ภาษาที่ง่ายและมีความกระชับ โดยรายละเอียดควรกำหนดไว้ในกฎหมายลูกหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ในส่วนของบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการ ก็ควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน

๒.๑.๒ มีการบังคับใช้ได้จริง มีคุณค่าและประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

๒.๑.๓ มีการบรรจุหลักการสำคัญไว้ และกำหนดกระบวนการหรือขั้นตอนที่เป็นผลให้รัฐธรรมนูญ มีความยั่งยืนคงอยู่และใช้บังคับได้ตลอดไป

๒.๑.๔ ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ และได้รับการยอมรับ

๒.๑.๕ มีการคุ้มครองประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

๒.๑.๖ มีการป้องกันความเสี่ยงและมีระบบภูมิคุ้มกันจากข้อด้วยข้อเสียของรัฐธรรมนูญฉบับๆ ที่ผ่านมา

๒.๑.๗ มีกฎหมายที่บังคับใช้ได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๘ มีการปลูกฝังเรื่องสิทธิ หน้าที่พลเมือง และรัฐธรรมนูญไว้ในหลักสูตรการศึกษา ในทุกระดับชั้น

๒.๑.๙ มีระบบการเมืองที่ไม่รวบอำนาจผ่านสานสัมพันธ์เครือญาติหรือระบบอุปถัมภ์

๒.๑.๑๐ มีการออกกฎหมาย ควรคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่าของผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน

๒.๑.๑๑ มีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการทุจริตคอร์รัปชันในทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง โดยไม่มีการกำหนดอายุความ

๒.๑.๑๒ มีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมเรียกร้องของข้าราชการ ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่กระทบต่อประชาชนและความมั่นคงของรัฐ

๒.๑.๑๓ มีการกำหนดกรอบหรือขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้มีความเหมาะสม

๒.๑.๑๔ มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิพลเมือง

๒.๑.๑๕ การตีความรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ควรยึดหลักนิติรัฐ

๒.๑.๑๖ สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรกำหนดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ในรัฐธรรมนูญและประชาชนควรจะได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ กฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรกำหนดบทลงโทษแก่กรณีที่มีความล่าช้าของหน่วยงานของรัฐ

๒.๑.๑๗ มีการกำหนดเรื่อง “สิทธิในสุขภาพ” ไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒.๑.๑๘ การคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ควรพิจารณาผู้น้อยที่มีความรู้ความสามารถด้วย

๒.๑.๑๙ มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

๒.๒ ประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ นักการเมือง และประชาชน

๒.๒.๑ บทบาทหน้าที่ของนักการเมืองและข้าราชการประจำ

- ๒.๒.๑.๑ การแยกบทบาทอำนาจหน้าที่
- ๒.๒.๑.๒ การไม่ก้าวท้าวและแทรกแซงกัน
- ๒.๒.๑.๓ การแต่งตั้งโยกย้ายและการพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการ
- ๒.๒.๑.๔ การร้องเรียน

๒.๒.๒ กลไกคุ้มครองข้าราชการ

- ๒.๒.๒.๑ สหภาพข้าราชการ
- ๒.๒.๒.๒ คณะกรรมการกลางของข้าราชการ

๒.๒.๓ ความเท่าเทียมกันของระบบราชการ

สิทธิและประโยชน์ ค่าตอบแทนของระดับและตำแหน่ง

๒.๒.๔ กระบวนการเข้ารับราชการ

ระบบการสอบคัดเลือกโดยมีหน่วยงานกลาง

๒.๒.๕ กระบวนการพิจารณาข้อร้องเรียน

การเยียวยาที่แท้จริง เป็นธรรม และรวดเร็ว

๒.๒.๖ ระบบการลงโทษฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ

ฝ่ายการเมืองที่แทรกแซงระบบข้าราชการและนำไปสู่ความเสียหาย

๒.๒.๗ กลไก ขอบเขต กติกา การมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๒.๘ ความมั่นคงและต่อเนื่องของนโยบายบริหารประเทศ

๓. แนวทางที่นำไปสู่การทำให้รัฐธรรมนูญที่พึงปรารถนาประสบความสำเร็จ

ประเด็น	แนวทาง
<p>๑. บทบาทหน้าที่ของนักการเมืองและข้าราชการประจำ</p>	<p>การแยกบทบาทอำนาจหน้าที่</p> <p>๑. แยกการเมืองออกจากการบริหารอย่างเด็ดขาด โดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักการเมืองเป็นเพียงผู้กำหนดนโยบาย ส่วนข้าราชการประจำนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่ และคำนึงถึงเกียรติและศักดิ์ศรี - นักการเมืองทำหน้าที่บริหารนโยบายและยุทธศาสตร์เท่านั้น - นักการเมืองทำหน้าที่กำกับนโยบาย ส่วนข้าราชการทำหน้าที่บริหารนโยบาย

ประเด็น	แนวทาง
	<p>- นักการเมืองทำหน้าที่มอบนโยบาย ส่วนการสั่งการให้เป็นไปตามนโยบายเป็นอำนาจของปลัดกระทรวง</p> <p>- นักการเมืองมีการกำหนดนโยบายบนพื้นฐานความจริง ไม่กำหนดนโยบายประชานิยม</p> <p>๒. มีหลักการสำคัญที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของนักการเมืองและข้าราชการไว้อย่างชัดเจน โดยให้อยู่ในสมดุลระหว่างอำนาจทั้งสอง</p> <p>๓. ข้าราชการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยยึดหลักความถูกต้องตามหลักวิชาและกฎหมาย รวมทั้งให้เป็นไปตามแนวทางในพระราชดำริ</p> <p>๔. มีผู้บริหารและนักการเมืองที่มีคุณธรรม</p> <p>๕. มีการทำงานร่วมกันทั้งนักการเมืองและข้าราชการ ในกระทรวงหรือหน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกัน</p> <p>การไม่ก้าวท้าวและแทรกแซงกัน</p> <p>๑. ข้าราชการต้องปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง และนักการเมืองไม่ควรแทรกแซงวิธีปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ โดยกำหนดเป็นสิทธิและเสรีภาพของข้าราชการในการปฏิบัติราชการ</p> <p>๒. มีมาตรการป้องกันข้าราชการไม่ให้ถูกครอบงำจากนักการเมือง</p> <p>๓. มีการกำหนดขอบเขตของนักการเมืองที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้าราชการได้</p> <p>๔. มีหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการโดยอิสระ</p> <p>๕. สร้างระบบราชการให้เป็นอิสระแบบศาล</p> <p>๖. มีองค์การหรือคณะกรรมการกำกับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการให้เป็นไปตามนโยบายของฝ่ายการเมือง</p> <p>การแต่งตั้งโยกย้าย และการพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการ</p> <p>๑. ควรดำเนินการในรูปแบบ คณะกรรมการกลาง เพื่อพิจารณาแต่งตั้งข้าราชการระดับสูง ประกอบด้วย</p> <p style="text-align: right;">แนวทางที่หนึ่ง ข้าราชการ และนักการเมือง</p> <p style="text-align: right;">แนวทางที่สอง ภาคประชาชน</p>

ประเด็น	แนวทาง
	<p>๒. ควรดำเนินการในรูปแบบเดิม คือ ปลัดกระทรวงเป็นผู้พิจารณาแต่งตั้ง ส่วนการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการระดับปลัดกระทรวงยังคงเป็นอำนาจของรัฐมนตรี แต่ในบางกรณีที่ทำเป็นเท่านั้นที่อาจตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณา และก่อนการพิจารณาแต่งตั้งปลัดกระทรวง คณะกรรมการเฉพาะกิจจะเป็นผู้พิจารณาก่อนว่าผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นปลัดกระทรวงเป็นผู้มีความเหมาะสมหรือไม่</p> <p>๓. ควรดำเนินการในรูปแบบ คณะกรรมการ โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภายนอกเข้าเป็นกรรมการในสัดส่วนที่มากขึ้น และนำเอาข้าราชการผู้เกษียณอายุราชการที่ไม่มีส่วนได้เสียเข้าร่วมเป็นกรรมการ ทั้งนี้ ควรมีการปฏิรูประบบการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นหลัก และไม่ให้มีการเมืองเข้ามาแทรกแซงได้ การพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการ</p> <p>๔. มีคณะกรรมการระดับชาติ โดยไม่มีนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงหรือผู้บริหารระดับสูงเข้ามาแทรกแซง</p> <p>๕. มีคณะกรรมการที่เป็นอิสระในลักษณะเช่นเดียวกันกับ คณะกรรมการข้าราชการตุลาการ (ก.ต.) คณะกรรมการข้าราชการอัยการ (ก.อ.)</p> <p>๖. มีระบบที่มีการขับเคลื่อนด้วยตัวของระบบเอง โดยไม่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง</p> <p>๗. กำหนดมาตรการทางปกครองเพื่อลงโทษแก่ผู้ดำเนินการหรือใช้อำนาจโดยมิชอบในการพิจารณาแต่งตั้ง โยกย้าย ข้าราชการ</p> <p>๘. มีการกำหนดนิยามคำว่า “เหมาะสม” ให้มีความชัดเจน สำหรับเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการโยกย้ายข้าราชการ</p> <p>๙. ใช้ KPIs ที่กำหนดขึ้นระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพิจารณาความดีความชอบ</p>

ประเด็น	แนวทาง
<p>๒. กลไกการคุ้มครองข้าราชการ</p>	<p>การร้องเรียน</p> <p>๑. มีอนุญาโตตุลาการหรือกำหนดให้ศาลฎีกา ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินกรณีข้าราชการไม่ได้รับความเป็นธรรม สำหรับกรณีการฟ้องร้องต่อศาลฎีกา สามารถดำเนินการโดยอาศัยช่องทาง ดังนี้</p> <p>๑) ยื่นคำฟ้องคดีด้วยตนเอง ๒) พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี</p> <p>๒. ปรับปรุงระบบการร้องทุกข์ของข้าราชการไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขเงื่อนไขในการร้องทุกข์หรือฟ้องร้อง ให้มีความรวดเร็วยิ่งขึ้น และควรกำหนดโทษสำหรับผลที่ได้จากการร้องทุกข์หรือร้องเรียนด้วย มิใช่แต่เพียงยกเลิกคำสั่งเท่านั้น</p> <p>สหภาพข้าราชการ</p> <p>- มีความเห็นเป็น ๓ แนวทาง</p> <p><u>แนวทางที่หนึ่ง</u> มีการจัดตั้งสหภาพข้าราชการ ในระดับกระทรวง และในระดับข้าราชการประจำ ทั้งนี้ มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนในการตรากฎหมายจัดตั้งสหภาพข้าราชการ และกำหนดอำนาจหน้าที่ของสหภาพข้าราชการให้มีความชัดเจน ทั้งไม่อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (คณะกรรมการ ก.พ.)</p> <p><u>แนวทางที่สอง</u> ไม่ควรมีการจัดตั้งสหภาพ เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาและความวุ่นวาย ทั้งนี้ อาจจัดตั้งเป็นผู้ดูแลระเบียบวินัย ของข้าราชการในหน่วยงานนั้นๆ</p> <p><u>แนวทางที่สาม</u> มีการจัดตั้งสหภาพตามวิชาชีพ แต่ไม่ควรมีการจัดตั้งเป็นสหภาพข้าราชการ</p> <p>คณะกรรมการกลาง</p> <p>- มีคณะกรรมการที่เป็นกลางและเป็นอิสระ โดยมีการคัดเลือกจากตัวแทนจากหลายภาคส่วน ประกอบด้วย ข้าราชการประจำ นักการเมือง และประชาชน</p>

ประเด็น	แนวทาง
<p>๓. ความเท่าเทียมกันของระบบราชการ</p>	<p>สิทธิและประโยชน์ ค่าตอบแทนของระดับและตำแหน่ง</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ข้าราชการตำแหน่งเดียวกันควรที่จะมีความเสมอภาคในระบบราชการ ๒. ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบเกี่ยวกับฐานของค่าตอบแทนของข้าราชการให้มีความเท่าเทียมกัน ๓. กำหนดค่าตอบแทนของข้าราชการผู้ปฏิบัติงานที่มีลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ให้มีความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ให้คณะกรรมการพิจารณาเงินเดือนแห่งชาติ เป็นผู้พิจารณาเกี่ยวกับค่าตอบแทนของข้าราชการในแต่ละหน่วยงานว่ามีความสมเหตุสมผลหรือมีความเท่าเทียมกันหรือไม่ ๔. มีหน่วยงานกำกับดูแลสิทธิประโยชน์และค่าตอบแทนของข้าราชการทุกประเภทที่ปฏิบัติงานในลักษณะหรือตำแหน่งเดียวกันให้มีความเท่าเทียมกัน และไม่ควรถูกกำหนดเพดานอัตราเงินเดือนให้ตัน
<p>๔. กระบวนการเข้ารับราชการ</p>	<p>ระบบการสอบคัดเลือกโดยมีหน่วยงานกลาง</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ควรนำระบบเดิม (การสอบสนามหลวง) มาใช้ กล่าวคือ การจัดสอบภาค ก ภาค ข โดยตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ๒. การสอบภาค ก ให้จัดสอบที่หน่วยงานกลาง ๓. การสอบภาค ข และภาค ค ให้จัดสอบที่หน่วยงานเป็นการเฉพาะ ๔. การสอบภาค ก ภาค ข ภาค ค ให้จัดสอบที่หน่วยงาน โดยมีคณะกรรมการของหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่มีการจัดสอบ เป็นผู้ดำเนินการจัดสอบ ๕. ควรยึดหลักการที่ว่า คัดเลือก พัฒนา ใช้ประโยชน์เต็มที่ รักษาคนดีไว้ ไม่ดีให้ออก ๖. หน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำหนด คุณสมบัติ รายละเอียดและขอบเขตของงานให้มีความชัดเจนแล้วดำเนินการส่งให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) เป็นผู้ดำเนินการจัดสอบ

ประเด็น	แนวทาง
<p>๕. กระบวนการพิจารณาข้อร้องเรียน</p>	<p>การเยียวยาที่แท้จริง เป็นธรรม และรวดเร็ว</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. อาศัยคำสั่งบังคับตามคำพิพากษาของศาลฎีกา กรณียื่นคำฟ้องต่อศาลฎีกา ๒. กำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องเรียนให้แล้วเสร็จภายใน ๔๕ วัน โดยอาจขยายระยะเวลาเป็นช่วงๆ หรืออาจกำหนดเป็น ๓๐ วัน แต่ทั้งนี้ภายใน ๑๕ วัน ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จ และหากแต่งตั้งไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ควรที่จะมีสภาพบังคับหรือมีการชี้แจงคู่กรณี ๓. ใช้สภาพข้าราชการเป็นเกราะป้องกันและพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป
<p>๖. ระบบการลงโทษฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ</p>	<p>ฝ่ายการเมืองที่แทรกแซงระบบข้าราชการและนำไปสู่ความเสียหาย</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. มีการดำเนินคดีแก่นักการเมืองและข้าราชการประจำ ในกรณีกระทำความผิดโดยทุจริต และหากศาลพิพากษาว่ามีความผิด ไม่ควรรอการลงโทษ ทั้งนี้ คดีการทุจริตคอร์รัปชันไม่ควรมีการกำหนดอายุความแต่อย่างใด ๒. การสั่งการใดๆ ของผู้บังคับบัญชา ให้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ๓. กรณีเป็นการสั่งการด้วยวาจา ให้ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานทำบันทึกแย้งไว้ เพื่อเป็นการป้องกันตนเอง ๔. มีกฎหมายที่คุ้มครองชีวิตและร่างกายของข้าราชการ ในกรณีที่มีพฤติการณ์สั่งการที่ไม่ถูกต้อง รวมถึงมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
<p>๗. กลไก ขอบเขต กติกา การมีส่วนร่วมของประชาชน</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. นโยบายของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดเป็นการเฉพาะ หน่วยงานนั้นควรที่จะจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากข้าราชการในทุกๆ ระดับชั้น และข้าราชการควรจะมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการเริ่มจัดทำแผน จัดทำงบประมาณ เพื่อให้ข้าราชการทราบแนวทางในการขับเคลื่อนแผน และงบประมาณที่ได้มีการจัดทำขึ้น

ประเด็น	แนวทาง
<p>๘. ความมั่นคงและต่อเนื่องของนโยบายบริหารประเทศ</p>	<p>๒. โครงการพัฒนาของรัฐโดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่และประชาชน ควรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายตามความเหมาะสม และอาจทำได้หลายทางโดยอาจมีการสร้างกติกาว่าประชาชนจะมีขอบเขตเพียงใด บทบาทของรัฐที่ให้ประชาชนกำหนดนโยบายมีอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ อาจมีองค์กรกลางเป็นผู้ดูแลการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจมีการจัดทำเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่ทางเลือกที่หลากหลาย และหากปรากฏว่านโยบายดังกล่าวมีประชาชนในพื้นที่ส่วนมากไม่เห็นด้วยหรือมีประชาชนส่วนน้อยไม่เห็นด้วย ก็อาจจะต้องพิจารณาหาทางเลือกเชิงนโยบายใหม่ที่เป็นผลดีแก่ทุกคน โดยจะต้องเลือกใช้นโยบายที่อาศัยหลักการว่าจะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนเป็นสำคัญ และจะต้องสอดคล้องถูกต้องตามหลักวิชา หลักนิติธรรม และให้เป็นไปตามแนวทางในพระราชดำริ</p> <p>๓. ข้าราชการมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในฐานะเป็นประชาชน แต่ไม่ควรมีส่วนร่วมโดยใช้เวลาราชการ เว้นแต่กระทำนอกเวลาราชการและไม่แสดงตนเป็นข้าราชการ</p> <p>๔. กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างข้าราชการ และ ประชาชนให้มีความชัดเจน</p> <p>๑. ยึดถือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แผนชาติ) แผนการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นหลัก และมุ่งเน้นนโยบายที่มาจากข้าราชการและประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป็นที่ตั้ง</p> <p>๒. กำหนดให้รัฐบาลชุดใหม่ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศ จะต้องดำเนินนโยบายต่อเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลชุดเก่าที่ได้ดำเนินการไว้แล้ว</p>